

Onderzoeksrapport

'Zittenblijven' op de middelbare school

Over het onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd van 27 juni tot 12 juli 2013 onder het 1V Jongerenpanel van tv-programma EenVandaag. Dit panel bestaat uit ruim 8500 jongeren van 12 tot 24 jaar.

Het onderzoek is een driehoeksmeting bestaande uit een online enquête met zowel open als gesloten vragen, en een synchrone online focusgroep.

- Middels een online enquête zijn jongeren ondervraagd die eerder (dwz, niet dit schooljaar) op de HAVO en VWO bleven zitten. De enquête bestaat uit een kwantitatief en kwalitatief deel:
  - Aan het kwantitatieve deel (gesloten vragen) deden 401 zittenblijvers mee.
  - Aan het kwalitatieve deel (open vragen) deden afhankelijk van de vraag 150 tot 260 zittenblijvers mee. Op deze vragen is een discoursanalyse uitgevoerd waarbij gezocht werd naar centrale thema's (patronen).
- Middels een synchrone online focusgroep in de vorm van een chatsessie van een uur zijn vier zittenblijvers ondervraagd. Samenstelling van de onderzoeksgroep: twee jongens en twee meisjes, 18-24 jaar, blijven zitten in 3havo, 4havo, 4havo en 3mavo. De ruwe data is open gecodeerd. Vervolgens is met de gevonden codes nogmaals de data bekeken.

Voor meer informatie over het *kwantitatieve* onderzoek kunt u contact opnemen met Lisette van Vliet: lisette.van.vliet@eenvandaag.nl en 06-12736193.

Voor meer informatie over het *kwalitatieve* onderzoek kunt u contact opnemen met Eva van Mossevelde: eva.van.mossevelde@eenvandaag.nl en 035-6715809.

1. Samenvatting

Jongeren ervaren zittenblijven als waardevol

Zittenblijvers verdeeld over nut summerschool

Tweederde (67%) van de jongeren die eerder zijn blijven zitten op de havo of het vwo van de middelbare school, zeggen dat dit achteraf gezien goed voor ze is geweest. Bij de grootste groep bleef het zelfvertrouwen gelijk (39%), bij een derde (31%) nam dit zelfs toe doordat ze een jaar opnieuw moesten doen. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 400 jongeren.

Waar de jongeren in het begin baalden dat ze moesten blijven zitten, zien ze achteraf vooral de voordelen. Zo haalden ze hogere cijfers en waren uiteindelijk beter voorbereid op hun examens. Ook persoonlijk leerden ze er veel van. Een deelnemer zegt: *'Ik vond het erg, maar achteraf ben ik blij dat ik ben blijven zitten. Ik deed daarna alleen maar extra mijn best en ging beter nadenken over mijn toekomst. Als ik niet was blijven zitten had ik er waarschijnlijk met de pet naar gegooid.'* De grootste groep (45%) geeft aan dat ze niet waren blijven zitten als ze iets meer hun best hadden gedaan; 39 procent stelt dat het gewoon nodig was dat ze een jaar opnieuw deden.

Wel gemotiveerd

Er zijn deskundigen die vinden dat zittenblijven afgeschaft moet worden. Ze wijzen op het feit dat het de overheid veel geld kost en dat het demotiverend zou werken omdat de jongeren een jaar alle vakken opnieuw moeten doen. Dit spreken de zittenblijvers tegen: tweederde (67%) geeft aan dat het juist niet demotiverend heeft gewerkt. Het zittenblijven stimuleerde een deel juist om meer hun best te doen. *'Ik baal er nog steeds van dat ik ben blijven zitten en dit heeft me gestimuleerd tot meer leren'*, aldus een deelnemer. Slechts een kwart (24%) geeft aan dat het wél demotiverend werkte.

Het moeilijkste aspect van het blijven zitten vonden de meeste jongeren dat vrienden wel overgingen. Toch geven de meeste deelnemers aan dat ze al snel hun draai konden vinden in een nieuwe klas.

School moet beter begeleiden

De helft (54%) geeft aan dat hun school tijdig heeft laten weten dat ze mogelijk het jaar opnieuw moesten doen. Maar de begeleiding van school om hun cijfers vervolgens te verbeteren liet te wensen over, zo geeft een groot deel (55%) aan. De beste oplossing om het aantal zittenblijvers te verminderen, aldus de deelnemers, is dan ook betere persoonlijke begeleiding op twee vlakken: bij het maken van een profielkeuze en de overgang naar meer zelfstandig leren in de Tweede Fase. Ook op het moment dat ze er slecht voor stonden, had individuele begeleiding ze kunnen helpen om betere cijfers te halen.

Summerschool

Dit jaar zijn op enkele middelbare scholen 'summerschools' gestart, een initiatief van de VO-raad en CNV Onderwijs om het aantal zittenblijvers te verminderen. Leerlingen die meedoen aan de pilot krijgen in de zomervakantie twee weken begeleiding in één of meerdere vakken waarin ze een achterstand hebben. Zo kunnen zij voorkomen dat zij een jaar moeten overdoen. Tweederde (66%) van de jongeren die eerder zijn blijven zitten vinden dit een goed initiatief. Vooral de jongeren die aangeven dat ze zijn blijven zitten omdat ze hun best niet deden, denken dat de summerschool voor hen de redding had kunnen zijn om alsnog over te gaan. De helft (56%) van alle ondervraagde zittenblijvers denkt echter dat ze door het volgen van summerschool niet over waren gegaan.

2. Blijven zitten

Ben jij eerder op de middelbare school een jaar blijven zitten?

Ja = 399 jongeren

Geef aan of je het eens of oneens bent met de volgende stelling:

'Achteraf gezien was het goed dat ik een jaar ben blijven zitten.'

Eens: 67%

Oneens: 30%

Weet niet / geen mening: 3%

Hoe erg vond jij het dat je een jaar moest blijven zitten?

Erg: 56%

Niet erg: 42%

Weet niet / geen mening: 2%

Was zittenblijven wel of niet erg? Hoe ervoer jij het?

Wat vond jij het moeilijkst aan het zittenblijven?

Sommige jongeren hadden er vanaf het begin vrede mee, vaak omdat ze uit overmacht waren blijven zitten. Anderen vinden het zittenblijven achteraf gezien verspilde tijd en vonden het saai om weer dezelfde lesstof te behandelen. In sommige gevallen zijn zij ook boos op school, die in hun ogen te weinig voor ze heeft gedaan.

Opvallend is echter dat veel jongeren het in het begin heel erg vonden, maar er later blij mee waren. Sommigen geven aan dat het zittenblijven hen een gevoel van falen gaf. Maar het ergst vinden zij nog dat ze in een nieuwe klas terechtkomen met jongere klasgenoten, terwijl hun vrienden zonder hen verder gaan.

Zittenblijver: 'Het moeilijkst vond ik dat ik in een andere klas terecht kwam waar ik niet iedereen kende en je toch een vreemde was. Mijn vrienden gingen gewoon door naar het volgende jaar.'

Zittenblijver: '[Het ergst vond ik dat] mijn vriendinnen examen gingen doen, gala hadden en slaagden en jij dit dan allemaal 'mist'.'

Veel jongeren geven aan dat dit hen uiteindelijk meeviel. De grootste voordelen die ze noemen zijn dat ze zekerder zijn geworden, beter voorbereid waren op hun examens en 'stressvrij' het jaar konden overdoen. Hierdoor kwam de motivatie vaak weer terug. Ook stellen ze vaak dat ze er veel van geleerd hebben.

Zittenblijver: *'Ik vond het erg, maar achteraf ben ik blij dat ik ben blijven zitten. Ik heb er veel van geleerd en het heeft mij gemotiveerd om daarna alleen maar extra mijn best te doen en beter na te denken over mijn toekomst. Als ik niet was blijven zitten had ik er waarschijnlijk met de pet naar gegooid.'*

Achteraf gezien: was het wel of niet nuttig dat je een jaar opnieuw hebt gedaan?

Nuttig: 61%

Niet nuttig: 36%

Weet niet / geen mening: 3%

Wat heeft het zittenblijven gedaan met je zelfvertrouwen?

Werd minder: 25%

Bleef gelijk: 39%

Werd meer: 31%

Weet niet / geen mening: 5%

3. Motivatie

Welke stelling is het meest op jou van toepassing?

Als ik meer mijn best had gedaan was ik niet blijven zitten: 45%

Het was gewoon nodig dat ik een jaar opnieuw deed: 39%

Weet niet / geen mening: 15%

Was er, naast een of meer onvoldoendes, nog een reden dat je bent blijven zitten?

Jongeren geven twee belangrijke oorzaken aan van blijven zitten. De eerste reden is privéproblemen zoals ziekte of een problematische thuissituatie, of leerproblemen zoals dyslectie, concentratieproblemen, faalangst.

Zittenblijver: 'Binnen het gezin waren er nogal wat problemen. Dit werkte uiteraard door in mijn resultaten en uiteindelijk had ik nauwelijks een basis om over te gaan. Daarom heb ik gedoubleerd en hierdoor heb ik een fatsoenlijke basis kunnen leggen voor het verdere vervolg van mijn schoolperiode en vervolgopleiding.'

De tweede reden is een gebrek aan motivatie. Aan dit laatste kunnen verschillende redenen ten grondslag liggen: de stof is te moeilijk, of juist te makkelijk waardoor de scholier zich verveelt. Ook geven veel jongeren aan dat een verkeerde profielkeuze bij hen demotiverend werkte en dat de overgang naar meer zelfstandig leren in de Tweede Fase hen zwaar viel.

Zittenblijver: 'Ik had geen motivatie meer, wist ook niet wat ik wilde gaan studeren. Ik was ook slecht in plannen en begon te laat met leren.'

Daarnaast hadden een aantal zittenblijvers het gevoel dat school probeerde het slagingspercentage hoog te houden door hen in het voorlaatste jaar te laten doubleren.

De volgende vragen gaan over het jaar dat jij opnieuw moest doen.

Deed jij het jaar dat je opnieuw moest doen meer of minder je best, of bleef dat hetzelfde als het jaar ervoor?

Ik deed meer mijn best: 31%

Hetzelfde: 35%

Ik deed minder mijn best: 31%

Weet niet / geen mening: 3%

Geef aan of je het eens of oneens bent met de volgende stelling:

'Het blijven zitten werkte voor mij erg demotiverend; ik deed daarna mijn best niet meer.'

Eens: 24%

Oneens: 67%

Weet niet / geen mening: 9%

4. Begeleiding school

Geef aan of je het eens of oneens bent met de volgende stelling:

'School keek alleen naar mijn cijfers en te weinig naar mijn persoonlijke situatie.'

Eens: 42%

Oneens: 47%

Weet niet / geen mening: 11%

We stellen je nu een aantal vragen over het jaar dat je bent blijven zitten.

Vind jij dat school op tijd aangegeven heeft dat je mogelijk zou blijven zitten?

Op tijd: 54%

Niet op tijd: 31%

Weet niet / geen mening: 15%

Vind jij dat school je gedurende het jaar voldoende of onvoldoende geholpen heeft om betere cijfers te halen?

Voldoende: 29%

Onvoldoende: 55%

Weet niet / geen mening: 16%

Hoe heeft school je begeleid? En was dat wel of niet voldoende?

Jongeren zijn over het algemeen niet te spreken over de begeleiding die zij van school kregen. Sommigen geven aan dat school hen al vrij snel 'opgaf', waardoor hun motivatie nog meer afnam.

Zittenblijver: 'Twee weken van te voren hoorde ik dat zij mij al opgegeven hadden. Mijn mentor had mij na één kwartaal al opgegeven en de schoolleiding daardoor ook al snel. Ik voelde me dan ook niet gesteund. Mijn mentor gaf na het eerste kwartaal letterlijk dit aan: "Ik durf er een kratje bier om te verwedden dat je niet over gaat. Dat kan je gewoon niet." Ik was toen 15, en zo was al m'n motivatie weg.'

Zittenblijver: 'Mijn school zei al na zes weken dat ik zou blijven zitten. Dat was vast bedoeld ter motivatie, maar ik dacht alleen maar "oh, okee, dan hoef ik nu ook niets meer te doen".'

Dit terwijl jongeren naar eigen zeggen veel baat kunnen hebben bij wat meer begeleiding. Een zittenblijver vertelt:

'Er was tijdens mijn eerste zittenblijven één lerares op school die al 40 jaar leerlingen opvangt en uit bed belt e.d. omdat zij doorheeft dat een puber niet zelf bedenkt dat een studie voor jezelf is. Zij heeft mij en anderen enorm geholpen, maar de school vond dit niet een goede methode en heeft haar de bons gegeven.'

Wat had de school kunnen doen?

Volgens de jongeren neemt de school nog te weinig waar wanneer de leerling lijdt onder persoonlijke problematiek en zou de school nog te weinig ingrijpen (bijvoorbeeld wanneer de cijfers ineens fors dalen).

Zittenblijver: 'Het was de taak van de mentor om in te grijpen. Andere leraren moeten hier alert op zijn, en zo nodig doorgeven aan de mentor wat er speelt. Een lerarenteam moet op tijd kunnen ingrijpen.'

Een suggestie van de jongeren is dat de school een mentor of ander soort contactpersoon aanstelt, die een training ontvangt zodat zij beter in staat zijn leerlingen te begeleiden.

Zittenblijver: 'Een mentor is vaak een normale docent. Die heeft dus nooit hier een training voor gehad (ten minste, bij mij op school niet en mijn vader is docent en heeft dit ook nooit gekregen). Een mentor zou dus eigenlijk een training moeten krijgen om signalen op te pikken van leerlingen waarmee het slechter gaat. Of hier een speciaal persoon voor aanwijzen.'

Daarnaast zou de school volgens de jongeren bijles kunnen aanbieden aan leerlingen waarmee het minder goed gaat. Verder zou de school meer 'maatwerk' moeten leveren (meer bijzondere aandacht voor de unieke leerling). Tot slot wordt gezegd dat de klassen kleiner zouden moeten zijn (maximaal 20 leerlingen).

5. Summer schools

Jij bent ervaringsdeskundige: wat denk jij dat de beste oplossing is om het aantal 'zittenblijvers' op de middelbare school te verminderen?

Veel jongeren geven uit zichzelf aan dat juist niet geprobeerd moet worden om het aantal zittenblijvers te verminderen, omdat zij zittenblijven als waardevol hebben ervaren.

Zittenblijver: 'Ik denk niet dat het aantal zittenblijvers verminderd moet worden. Als iemand het jaar niet haalt blijkt dus dat hij, eventueel door omstandigheden, de stof niet beheerst en dus opnieuw de stof moet doornemen. Doubleren in 5 vwo is voor mij het beste wat mij is overkomen.'

Zittenblijver: 'Ik vind niet dat er een oplossing moet worden gezocht. Het extra jaar heeft immers goed geholpen; was ik toch overgegaan, dan was dat ten koste gegaan van inzet en motivatie.'

Zittenblijver: 'Ik ben in 4VWO blijven zitten omdat ik een fout vakkenpakket had gekozen, maar ik heb er wel ook veel van geleerd. Zittenblijven was goed voor me.'

In sommige gevallen is zittenblijven volgens hen onvermijdelijk, bijvoorbeeld wanneer de scholier een grote achterstand oploopt door ziekte. Maar vaak is zittenblijven ook een gevolg van een gebrek aan motivatie. Hier kunnen verschillende redenen aan ten grondslag liggen: de stof is te moeilijk, of juist te makkelijk waardoor de scholier zich verveelt. Ook geven veel jongeren aan dat een verkeerde profielkeuze bij hen demotiverend werkte. De oplossing voor deze gevallen leggen de ondervraagde zittenblijvers vaak bij school neer. School zou zittenblijvers wat hen betreft helpen met meer persoonlijke begeleiding, beter toezicht op de leerlingen, interessante lessen en door het 'leren leren'.

Zittenblijver: 'Eerder zien dat kinderen verkeerd gaan, intensievere begeleiding en de keuze van een niveau naar beneden gemakkelijker en aantrekkelijker maken. Ik bleef zitten in VWO Gym en mij werd als aller aller laatste optie gegeven dat ik naar Havo kon.'

Zittenblijver: 'Er moet veel meer persoonlijke begeleiding komen op de scholen. Sommige jongeren hebben problemen als je kijkt naar thuissituatie of sociaal emotionele problemen. Hier wordt nog niet genoeg aandacht aan besteed. Ook wordt er steeds maar gelet op het toetsen van leerlingen. Niet elke leerling zal door toetsen te maken zijn echte kwaliteiten kunnen laten zien.'

Er zijn nu scholen die dit jaar experimenteren met 'summer schools'. In de zomervakantie krijgen scholieren die eigenlijk zouden moeten blijven zitten twee weken lang intensieve bijscholing. Aan het eind moeten ze een toets maken. Slagen ze voor de toets, dan gaan ze alsnog over naar het nieuwe jaar.

Vind jij de summer schools een goed of een slecht plan?

Een goed plan: 66%

Een slecht plan: 26%

Weet niet / geen mening: 8%

Stel dat jij de summerschool had kunnen volgen toen je bleef zitten. Had je dat gedaan?

Ja, ik denk het wel: 50%

Nee, ik denk het niet: 40%

Weet niet / geen mening: 10%

Had twee weken bijscholing in de zomer kunnen voorkomen dat jij was blijven zitten, of niet?

Ja, ik denk het wel: 33%

Nee, ik denk het niet: 56%

Weet niet / geen mening: 11%

Jaarlijks is de staat 350 miljoen euro kwijt aan scholieren die blijven zitten. Er zijn mensen die het redelijk vinden dat de zittenblijver/de ouders een bijdrage leveren aan die kosten.

Een 'zittenblijver' kost de overheid jaarlijks 7.000 euro: Vind jij het een goed of een slecht idee om zittenblijvers/hun ouders de helft van dit bedrag te laten betalen?

Een goed idee: 8%

Een slecht idee: 86%

Weet niet / geen mening: 6%

Waarom vind jij het een goed of een slecht idee om zittenblijvers/hun ouders de helft van dit bedrag te laten betalen? Denk jij dat dit helpt het aantal 'zittenblijvers' te verminderen?

Jongeren zijn er in meerderheid op tegen om een gedeelte van de kosten te verhalen op de zittenblijvers en hun ouders. Zij geven aan dat de druk op leerlingen op die manier alleen maar toeneemt. Bovendien geven veel jongeren aan dat ouders geen schuld dragen aan het blijven zitten. Ook vinden ze het niet eerlijk om jongeren die blijven zitten door persoonlijke problemen te straffen.

Zittenblijver: *'Ouders kunnen er ten eerste niets aan doen als hun kind blijft zitten; daarnaast kan het kind er meestal ook niets aan doen. Er ligt dan alleen maar méér druk op het overgaan, wat meestal geen positieve effecten heeft.'*

Zittenblijver: *'Zittenblijvers raken er niet gemotiveerd van als ze weten dat hun ouders ook nog eens geld moeten neerleggen omdat het een jaar verkeerd ging. En voor je zittenblijver word is er niemand die denkt: "Oow, zittenblijven is duur, nu kan ik opeens wel m'n best doen"'*

